

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 114 1993

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Ulla-Britta Lagerroth, Margareta Wirmark

Stockholm: Inge Jonsson, Kjell Espmark, Ulf Boëthius

Umeå: Sverker R. Ek

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen,
Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Utgiven med understöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* bör vara maskinskrivna med dubbla radavstånd och eventuella noter skall vara samlade i slutet av uppsatsen. Titlar och citat bör vara väl kontrollerade. Observera att korrekturändringar inte kan göras mot manuskript.

ISBN 91-87666-08-01

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Fälths Tryckeri, Värnamo 1994

»Försvar för poesin», Landgrens installationsföreläsning från 1982, utgår från Philip Sidneys och Shelleys klassiska apologier för poesins existensberättigande för att avsluta med att polarisera deras möjlighet att basera sin poesitro på en metafysisk harmonilära mot en modern språklig motståndsestetik, formulerad av bl.a. Johannes Edfelt och Theodor Adorno, men naturligtvis förefintlig även i den tidiga modernismens språkuppror. »Gunnar Ekelöf och antiken» från 1984 bygger till stor del på Landgrens tidigare rön i doktorsavhandlingen från 1971 och undersökningen *Den poetiska världen* (1982) men ger samtidigt en värdefull syntetisk överblick över Ekelöfs kontroversiella förhållande till antiken och upp-täckat av den levande vardagsantiken som en fruktbar kontrast till de nyklassiska statyernas pompösa prakt.

Om Ekelöf handlar också den fjärde uppsatsen, som gör en omläsning av dikten »Djävulspredikan» ur samlingen *Vägvisare till underjorden* (1967). Detta högst essentiella stycke poesi blev föremål för en inträngande analys i Landgrens doktorsavhandling, men han har återgått till dikten, föranledd därtill mindre av senare forskningsinsatser som belyst eller kommenterat dikten än av behovet att närmare studera den kontinuerliga process som Ekelöfs arbete med dikten utgör. Detta har blivit tråden genom den digra studien, som faktiskt är den längsta och kanske tyngst vägande i hela volymen. Dess substantiella täthet är av sådant slag att utrymmet inte medger en mer detaljerad redogörelse för innehållet.

Avslutningsvis följer en studie av en av Rilkes Orfeus-sonetter (1: 17), den som börjar: »zu unterst der Alte, verworren». Den är inriktad på att kartlägga ett intrikat och organiskt språkspel i dikten, och Landgren kan här uppåda hela sin eminenta skicklighet som strukturalistisk analytiker när det gäller att blottlägga detta spel. Men när han till slut sammanfattar på följande sätt: »När Rilke [här] utnyttjar de för diktkonsten speciella språkliga verkningsmedlen till det yttersta och låter den till vegetationsmetaforiken knutna poetiska bilden av trädet med dess grenar och rotsystem reflekteras i textens syntax, rytmer och ljudfigurer [...]» (s. 199), kan jag inte undlåta att komma med en marginell invändning: Är det verkligen Rilke som får oss att urskilja språkspelen? Eller är det strukturalisten? Om det skulle råka vara den senare, är det sannerligen en skicklig och beundransvärd prestation.

Ingemar Algulin

Horace Engdahl: *Stilen och lyckan. Essäer om litteratur*. Bonniers. Sthlm 1992.

I mångt och mycket är Horace Engdahls *Stilen och lyckan. Essäer om litteratur* ett imponerande verk, en bok att uppriktigt glädja sig åt och gratulera upphovsmannen till. Redan bokens yttre form tjuvar; inte minst livas ögat av Jan Håfströms vackra omslagsbild – hela förpackningen (om man får uttrycka sig så vanvördigt) signalerar att här skall bjudas något ut-

över gängse litteraturvetenskapliga krior.

I mångt och mycket är det också så. Engdahl besitter en ovanligt bred beläsenhet och en speciell djärvhets och kombinationsförmåga, som förläner hans texter en alldeles särskild kvalitet, en omisskännlig lyster om man så vill. Hans framställning är lärörrik, och ofta präglas den av en berömvärd fokusering på *hur* texter är gjorda, på hur element sam- och motspelar. Emellanåt kan man kanske fastna på en formulering som synes vara mer lysande än genomskinlig, haka upp sig på partier som vetter åt det preciosa. Men generellt är det inte så. Engdahl kräver inte mer av sina läsare än vad textanalysens komplexitet kräver av honom.

Och ändå: ett visst mått av besvikelse dröjer sig kvar efter fullbordad läsning; jag kan inte hjälpa det. Ett slags förundran som inte är helt lätt att formulera på ett rimligt och rättvist sätt. Men det förvånar mig att så många av och så mycket i texterna är av sekundär natur: referat av andras tankegångar, exempel hämtade från andras läsningar. Jo visst, så blir det ju ofta när man skriver recensioner och översiktsartiklar, men i den litterära essän – och det var ju det, det skulle handla om här – vill man ju också förnimma ett personligt tonfall, få en känsla av att den som formar skriften grävt i sina egna erfarenheter, inte bara samlat ihop andras. Det är som om jag inte riktigt vet *vems* text jag läser; det är som om texten saknade instans.

Kanske bottenar också min partiella besvikelse i Engdahls fäbless för att reducera så mycket till i huvudsak språkliga gester, till roller och spel. Jag provoceras – ja, jag provoceras – av formuleringar som »Franska Revolutionen var i hög grad en formuleringsfråga» (s. 47). Som om franska revolutionen – till exempel – inte också i hög grad var en fråga om känsla, intellekt och engagemang. Och denna underliggande föreställning att språkliga uttryck avpassas efter den beräknade effekten tycks mig tillmätas överdriven vikt.

Kort sagt: jag saknar intresse och lyhördhet för allt det som *inte* låter sig formas av givna mönster. Men så är jag kanske också alltför präglad av min hemvist i den skara som Horace Engdahl benämner »existensfrågornas prästerskap» (s. 146). Dock hindrar den hemvisten inte, som sagt, att jag haft stor glädje av att läsa *Stilen och lyckan*.

Björn Sundberg

Poesi och vetande. Till Kjell Espmark 19 februari 1990. Redaktion: Urpu-Liisa Karahka Anders Olsson. Norstedts 1990. – *Kritik och teater*. En vänbok till Bertil Nolin. Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 23. Göteborg 1992.

En bibliografi över Kjell Espmarks produktion, vetenskaplig och litterär, avslutar volymen *Poesi och vetande*. För den första uppsatsen svarar Inge Jonsson som reflekterar över internationalisering och huma-